

Specialfrågelista

Övertro i dag

I våra dagar torde de flesta människor anse sig vara rationella i sitt levnads- och tänkesätt och helt fria från den vidskepelse som i äldre tid inte så lite inverkade på människornas livsföring. Men om man närmare granskar livet i det nutida samhället, finner man ganska snart att det även i dag finns åtskilligt, som bär spår av ett slags övertro. Det kan uppträda i form av talesätt och gester, i förbud och föreskrifter, i iakttagelser och åtgärder eller på annat sätt. Huruvida det ligger allvar bakom detta eller om det bara tas på skämt eller utförs av gammal vana kan vara svårt att avgöra. Särskilt vid årshögtider tycks gamla seder av dylikt slag ha en benägenhet att dröja sig kvar, t.ex. att sova på sju sorters blommor under midsommarnatten för att i drömmen få se sin tillkommande, liksom även vid betydelsefulla tillfällen i livet, t.ex. att vid bröllop fästa något lyckobringande i dräkten. I pressade situationer såsom vid utförandet av en svår eller avgörande uppgift, vid sjukdom och sorg händer det nog ännu att många söker sin tillflykt i mer eller mindre magiska tankegångar.

Svaren på följande frågor skall tjäna som grundval för en etnologisk undersökning vid Uppsala universitet. För att svaren skall kunna användas för detta ändamål är det nödvändigt att de förses med uppgifter om sagesmannens ålder, yrke, födelse- och bostadsort. Om någon önskar vara anonym, är detta givetvis tillåtet, men det kan framhållas att de insända uppgifterna kommer att behandlas seriöst och med diskretion.

1. Iakttagelser av vardagliga händelser

Vad brukar Du säga, om någon nyser, hickar eller sätter maten i vrångstrupen, om det kliar i handen eller hettar i örsnibben, om den man talar om just kommer in genom dörren, om två personer samtidigt säger eller fattar tag i samma sak, om någon har vita fläckar på naglarna? Berätta närmare härom eller om andra liknande iakttagelser!

2. Tur eller otur, lycka eller olycka

Finns det föremål eller händelser som Du särskilt förknippar med tur och otur, lycka och olycka? T.ex. fyrklöver eller andra växter, stegar, nyck-

lar, hästskor, svarta kattor, skor, klädesplagg, hårstrån, kycklingen, speglar, krona/klave, pengar/mynt, spott, nysning?

Berätta närmare vad Du säger eller gör i samband härmed!

Brukar Du önska någon lycka genom att sparka vederbörande? Var? Vad skall den svara som får lyckosparken?

Brukar Du tala om lycko- eller olycksdagar? Hur?

Om Du känner till andra föremål, händelser eller tillvägagångssätt, som Du förknippar med tur eller otur, lycka eller olycka, så berätta därom!

3. Förbud och föreskrifter

Brukar Du iaktta vissa förbud eller föreskrifter av mer eller mindre magisk art i det dagliga livet?

T.ex. att inte tända cigaretten på ett ljus eller att inte tända tre cigaretter på samma tändsticka? Att inte vissla eller sjunga förrän Du ätit något på morgonen? Att inte döda en spindel? Om Du känner till andra liknande förbud och föreskrifter i det dagliga livet i förvärvs- arbetet (studierna) såväl som i hemmet, så berätta även därom!

Kan Du ge någon förklaring till varför Du gör på detta sätt?

4. Önskningar

Brukar Du önska något, när Du ser stjärnfall, nymåne eller andra himlafenomen, om Du råkar sitta mellan två syskon, när något inträffar tre gånger eller vid andra liknande tillfällen?

Brukar Du göra något särskilt för att få tillfället att önska? T.ex. niga för nymånen, äta fyrklöver, dela en pepparkaka i ett visst antal delar?

Om Du känner till andra tillfällen eller tillvägagångssätt, som Du sätter i samband med önskningar, så berätta även därom!

5. Förutspå kommande händelser

Har Du någon gång försökt få veta vad som skall inträffa i framtiden?

T.ex. genom att stöpa bly i vatten, lägga en mandel i gröten, räkna prästkragens blad, bränna två tändstickor tillsammans?

Känner Du till något annat liknande sätt?

Känner Du till märken för kommande väderlek?

Har Du varit med om att "fråga glaset", dvs. att med hjälp av ett glas, som flyttar sig från bokstav till bokstav, få svar på tyst uttalade frågor?

Beskriv i så fall detta närmare!

Brukar Du läsa tidningarnas horoskop? Stämmer det som skrivs där? Har Du någon gång besökt en spågumma? Berätta i så fall därom!

6. Drömmar

Brukar Du försöka tyda Dina drömmar? Ge i så fall exempel!

Har Du haft någon sanndröm?

Känner Du till någon metod för att få drömma sant? T.ex. äta salt gröt utan att dricka vatten?

7. Amuletter

Har Du någon figur hängande i bilfönstret?

Har Du armband, halsband eller något annat, som Du alltid bär på Dig?

Brukar Du ta med Dig föremål av något slag på skrivningar?

Varför har Du dessa föremål?

Använder Du ordet amulett och vad menar Du i så fall därmed?

8. Tider då magiskt förfarande särskilt uppträder

Brukar Du göra något av det ovan beskrivna speciellt vid årshögtider såsom jul, nyår, påsk, midsommar?

Brukar Du göra något speciellt, när Du står inför något betydelsefullt eller avgörande? T.ex. inför en fotbollsmatch eller annan tävling?

Inför en skrivning eller ett avgörande prov?

Har Du vid andra tider i Ditt liv, såsom vid sjukdom eller svårigheter av något slag, iakttagit tecken för att få reda på utgången eller har Du ålagt Dig själv vissa förbud eller föreskrifter i hopp om en lycklig utgång?

Har Du någon gång försökt få kontakt med "den andra världen", t.ex. vid stor och djup sorg? Hur?

9. Försök ge någon motivering till varför Du gjort eller brukar göra det som Du beskrivit.

Är det på skämt eller allvar? Är det av gammal vana?

Hur har Du reagerat, när resultatet inte blivit det Du väntade eller hoppades?

Glöm inte att lämna uppgifter om födelsetid och födelseort (socken eller stad), yrke eller sysselsättning, bostadsort (tidigare och nuvarande) samt tid för uppteckningen.